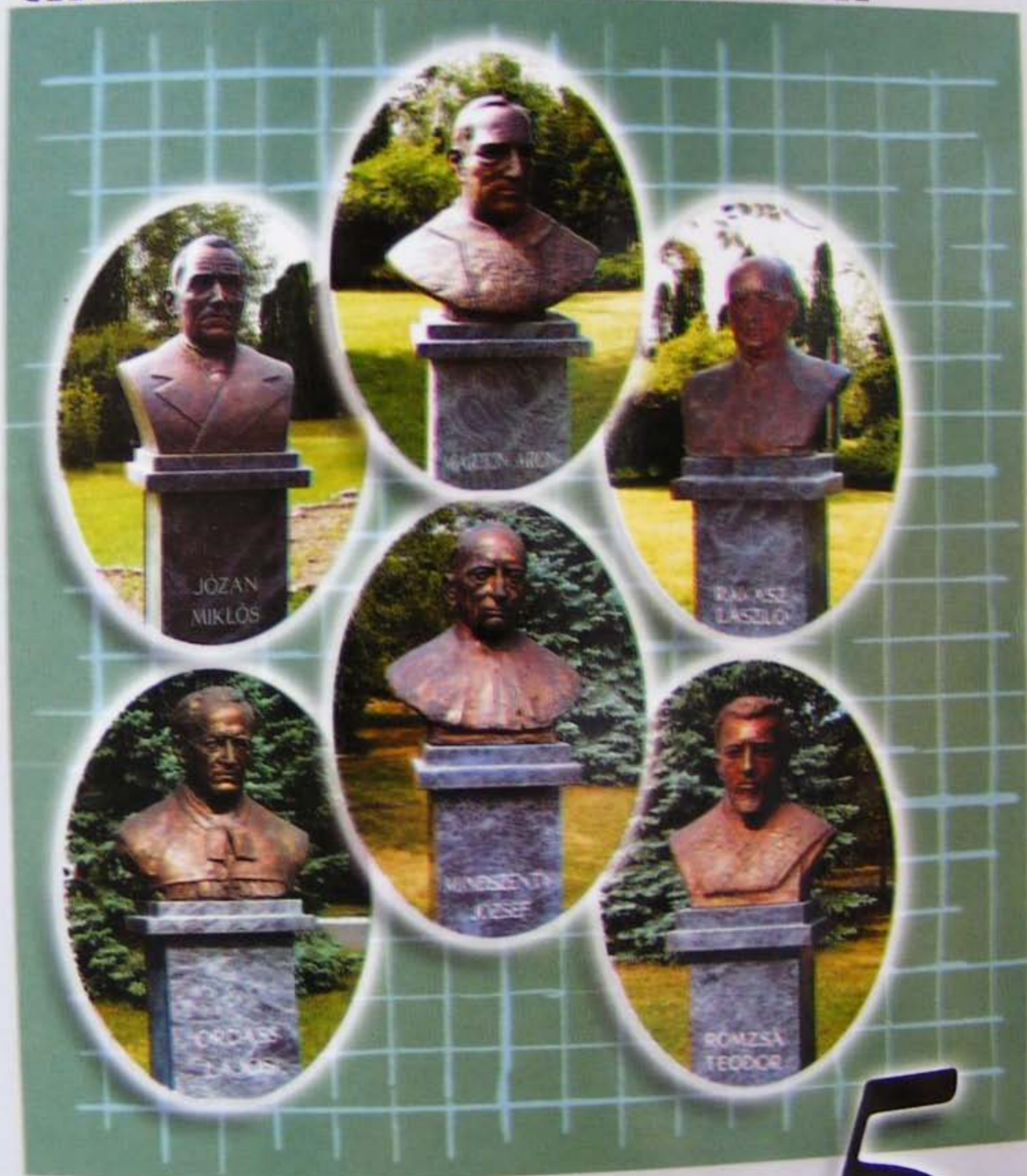

KERESZTÉNY PANTEON

LAKITELEK, NÉPFŐISKOLA

NÉPFŐISKOLAI FÜZETEK

5

JÓZAN MIKLÓS

Készítette: Szabó-Imrefia Béla

JÓZAN MIKLÓS

(1869–1946)

A MAGYAR UNITÁRIUS EGYHÁZ
EGYESÍTŐ PÜSPÖKE

EGY AZ ISTEN

JÓZAN MIKLÓS AZ ERDÉLYI TORDATÚRON
SZÜLETETT 1869. DECEMBER 6-ÁN.

A KOLOZSVÁRI UNITÁRIUS GIMNÁZIUM UTÁN
ELVÉGEZTE AZ UNITÁRIUS TEOLÓGIAI AKADÉMIÁT.

1892–95 KÖZÖTT OXFORDBAN TANULT,
MAJD HÁROM ÉVIG LELKÉSZ VOLT TOROCKÓN.

KOLOZSVÁR UNITÁRIUS PÜSPÖKE AZZAL
A FELADATTAL KÜLDTE BUDAPESTRE, HOGY
SZERVEZZE ÉS ERŐSÍTSE MEG AZ ERDÉLYEN
KÍVÜLI UNITÁRIUS GYÜLEKEZETEKET.

1902-BEN ELSŐ ESPERESE

A DUNA–TISZA MENTI EGYHÁZKÖRNEK.

A TRAGIKUS TRIANONI DÖNTÉS UTÁN
AZ ELSZAKADT MAGYARORSZÁGI UNITÁRIUS
PÜSPÖKI HELYNÖKSÉG VEZETŐJE.

TEPLOMOT ÉPÍT, TANÍT,

KÖZÖSSÉGEKET ALAPÍT ÉS SZERVEZ.

SOKOLDALÚ MUNKÁSSÁGÁVAL,

KÖZÉLETI SÚLYÁVAL NÖVELTE AZ UNITÁRIUS EGYHÁZ TÖRTÉNELMI
TEKINTÉLYÉT.

MIUTÁN 1940. SZEPTEMBERÉBEN ERDÉLY
EGY RÉSZE VISSZAKERÜLT MAGYARORSZÁGHOZ,

A KÉT UNITÁRIUS EGYHÁZRÉSZ EGYESÜLT,

ÉS 1941-BEN KOLOZSVÁRON

JÓZAN MIKLÓST PÜSPÖKKÉ VÁLASZTOTTÁK.

1946. JANUÁR 7-ÉN HALT MEG

KOLOZSVÁRON.

Józan Miklós

Rázmány Csaba:

E nagyszerű alkalommal, amikor arról emlékezünk, aki előttünk járt és példát adott tudásával, emberi méltóságával, tisztességével és becsületével, felteszem a kérdést: szükséges-e, hogy a hit összekapcsolódjon a nemzeti öntudattal? A válasz természetesen: igen. A szellemi összetartozás, a határokon túl élő testvéreinkkel való állandó kapcsolat fenntartása biztosítja számunkra a nemzeti egységet, a történelmi jövőbe vetett hitet, melyet ha összekapcsolunk a

nemzeti érzéssel is, hisszük, hogy megtartó erő lesz népünk számára az elkövetkezendő évezredben is. Egyszóval: szeretem a hazám, és Istenre bízom sorsát. Ugyanakkor én is mindent megteszek annak érdekében, hogy az fejlődjön, szépüljön és virágozzon. Rengeteg áldozatot kell hozni érte, mint azt tették drága őseink kétezer éven keresztül. Nagyjaink példáján buzdulhatunk, és tőlük tanulhatunk – ezért kell nekik szobrot állítani, hogy lássa az utókor, mit kell tenni, hogy hozzájuk hasonlókká válhassunk.

Szabó Árpád:

Józan Miklós hetvenkét éves volt, amikor a Marosvásárhelyen tartott zsinati főtanács 1941-ben egyházunk püspökévé választotta. Az ember alkotó tevékenysége ebben a korban már hanyatlóban van, ő azonban élete végéig tevékeny volt, és érdeklődése sok mindenre kiterjedt. Bölcs józansága és gazdag élettapasztalata sok nehézségen segítette át egyházunkat. Életének középpontjában a család állott. Számára családdá szűkült a világ, és világgá tágult a

család. Ebben a családban mindenkiért küzdött, mindenkit szeretett; egyházát, és a magyarságot is családnak tekintette, s mint jó pásztor őrködött szüntelenül felette 1946. január 11-én bekövetkezett haláláig. Józan Miklós életét egyetlen fogalom uralta, amely meghatározta mind szolgálatát, mind hit- és életfelfogását – ez a *világosság* volt. Ez vezette el őt Istenhez, hogy a belőle kisugárzó örök fényben megtalálja helyét a világban, és ezt a világosságot elvigye embertársaihoz. A világosság által lett a tapogatózó hitből diadalmas vallás, az ismeretből tudomány, a képzeletből művészet, s a legmagasabb isteni tulajdonságból, a szeretetből: szolgálat.

Csallóközi Zoltán:

Az unitárius vallás a világon először – amire méltán büszkék lehetünk – a tordai országgyűlésen 1568-ban vallásszabadság és tolerancia jegyében született, s ezt történelme során a többi felekezethez való viszonyában alapelvnek tekintette. Tisztelte, és ma is tiszteli minden egyén és minden vallási közösség vallásos meggyőződését, ami miatt senkivel szemben sem vitát, még kevésbé ellenségeskedést nem éreztet. Az egyház másik fontos jellemzője – talán ez is magyar alapítású voltában gyökerezik –, hogy az egyház és a magyar nép érdekeit mindig közösnek tekintette, nem tudta, de nem is akarta egymástól elválasztani. Az unitárius egyház szerves része magyar történelmünknek, mely minden bizonnyal szegényebb lenne Orbán Balázs *Székelyföldi kalauza*, Kriza János meséi, Bartók Béla zenéi, Mikó Imre könyvei vagy Kővári László és Jakab Elek '48-as történelmi munkái nélkül – hogy csak néhány példát említsek. A híres elődök méltó követő-

je volt Józán Miklós, kire az a nagy feladat szakadt, hogy a trianoni döntés után a csonka ország unitárius egyházát szervezze. A szerény és közvetlen főpap nagy határozottságot tanúsított, ha egyháza érdekéről volt szó.

Gyulay Endre:

Úgy gondolom, a szobor és az élet önmagáért beszél. Kevés ember az, akinek szobrot állítanak, és kevés ember az, akinek az életét szoborrá faragva jelenítik meg, mint tündöklő példakép, a későbbi utókor előtt. Az első, ami az ő életéből megkapott, az a hosszú, fáradság nélküli, fáradhatatlan munka az ő híveiért, a rábízottakért; összekötése Budapestnek Kolozsvárral és Kolozsvárnak Budapesttel. A másik az, amikor megismertem a verseit, az írásait. Van akinek az Isten ad lehetőséget arra, hogy rímbe szedve, költői módon fejezze ki lelkének titkait, bensőségét. Ezeken a verseken, költeményeken keresztül lehet belelátni az ember életébe, belelátni gondolkozásmódjába. A harmadik pedig az életáldozó halál, amelyik nem akármilyen úton indult el. Ha nem is olyan volt, hogy ott helyben kellett meghalnia, mégis az övéiért, megaláztatva, kiszolgáltatva odaadja az életét. Bensejében összeroppan, külsejében pedig lassan föláldozódik. Úgy gondolom, hogy mind a munkája, mind az a belülről fakadó megnyilatkozás a teremtő Isten és a világ szépsége felé, a családi otthon és mindaz a magyarságtudat, ami benne van, kell hogy megmaradjon, meglegyen, kibontakozzon bennünk is.

Szabó Tamás:

Kedves Testvéreim! A testvéregyház, a református egyház képviselőjében hajtok fejet Józán Miklós unitárius püspök előtt, aki egy-

házának hű tanítója és hitvallója volt. Számos vallási, teológiai, társadalmi kérdésben, különösen a nemzeti egység megteremtése érdekében fejtette ki mély meggyőződését, sziklaszilárd álláspontját. „Az ember örök missziója az, hogy a lelki ház kebelünkben őrzött modellje legyen minden egyes házi tűzhely, amely mellett békésen megférnek egymás mellett Istennek cselédei.”

Józan Mária:

Kedves vendégek, a család nevében szeretném megköszönni mindenkinek a munkáját és adományát, ami lehetővé tette, hogy nagyapám mellszobrát ma felavathassuk. Külön köszönöm Balácsi László püspökhelyettesnek, aki kezdeményezte a szobor felállítását, és Szabó-Imrefia Béla szobrászművésznek, aki megalkotta. Sajnos nagyon rövid ideig lehetünk együtt nagyapámmal, ötéves koromra tudok visszaemlékezni, amikor utoljára láttam, akkor keresztelte az öcsémet. A rövid együttlét ellenére nagyon szerettem őt, és ő is szeretett engem. Amikor már tudtam írni-olvasni, nyomtatott nagybetűkkel írt, hogy én is el tudjam olvasni a leveleit. Ekkor már én is saját kezűleg írt leveleket küldtem neki. Ez a levelezés 1945 vége felé sajnos befejeződött, és őt sem láthattam többet, mert a következő év januárjában a „két kaszás” elvitte. A szüleimtől hallottam annakidején, hogy így emlegette a 77 évet. De én úgy érzem, hogy továbbra is itt van közöttünk.

Balácsi László:

Ünneplő testvéreim, szeretett atyámfiai! Megadta a kegyes sors nekem, hogy e panteon több szoboravatásán itt lehessen szeretett kis egyházamat képviselve. És olyan jól esett szólni a nagy mártír-püspökök életéről, akik szerte széles e hazában nem tettek kü-

lönbséget hitvallás és hitvallás között, de utat mutattak, és mint a csillagok, úgy ragyognak örökkön örökké életünk egén. Hogyan került Józán Miklós püspökünk ebbe a panteonba? Éppen úgy, ahogy Apor püspök esetében nem volt szabad tudni abban az időben, hogy – cinikusan mondom – felszabadító orosz golyó oltotta ki életét, ugyanúgy a mi Józán püspökünk is az új „rendnek” lett mártírja. Azok a Holochaustból visszatért fiatalok verték félholtra kolozsvári sétája alkalmával, akiknek ő, az agg püspök már nem tudott, nem adhatott menlevelet. Nem lehetett beszélni róluk, mert ezek a fiatalok az új pusztító eszmének, a kommunizmusnak lettek zászlóvivői. Így került ide Józán Miklós, a mi kis egyházunk igazi mártíriaként.

Lezsák Sándor:

Bent a Kölcsey házban Balázsi László drámai hangon szólt arról, hogy történelmi örökségünket és jelenvalóságunkat – egyházát – az unitárius egyházat milyen megpróbáltatások, sérelmek érik még ma is. Úgy esett ez nekem, mintha a becsületesembe gázoltak volna. Mert fáj, együtt fáj minden ütés, minden sanda mondat, amely közös kincsünket, történelmünket, magyarságunkat, hitünket próbálja kikezdeni, és próbál ellene – ostobaságból, vagy történelmi gazemberségből – véteni. Itt, Józán Miklós püspök szobra mellett mondom, hogy sem én, sem a velem együtt-gondolkodók a jövőben sem fogják eltűnni, hogy a történelmi egyházak bármelyikét is próbálják megalázni, meggyalázni. Mert közös kincsünk az unitárius egyház is, amelyik oly példázatos személyiségeket adott nekünk, mint a száznegyven esztendővel ezelőtt püspökké választott, a *Vadrózsák* székely népköltési gyűjteményt megalkotó Kriza János, vagy az erdélyi polihisztor Brassai Sámuel, vagy Mikó Imre, vagy a Corvin-lánccal kitüntetett Kelemen Lajos történész... És folytathatnám a sort mindazon neves és kevésbé neves unitárius édesanyákkal, édesapákkal és családokkal, akik Erdélyben – a magyarok földjén – hitet, erőt és biztonságot jelentettek, jelentenek és fognak jelenteni a jövőben is.

* * *